

Метелюк І. Авторские наименования чувств и эмоций в украинской поэзии XX – XXI столетий: лексикографическая интерпретация.

Статья посвящена проблемам лексикографической интерпретации авторских наименований эмоций и чувств в украинской поэзии XX – XXI столетий. Описано теоретические принципы лексикографирования окказиональных единиц в «Словаре индивидуально-авторских наименований с семемами ‘эмоция’, ‘чувство’ в украинской поэзии XX – XXI столетий». Охарактеризованы лексикографические параметры описания неологической лексики: количественный, нормативный, акцентуационный, грамматический, иллюстративный, сравнительный, библиографический, шрифтовой. Раскрыто словообразовательный потенциал индивидуально-авторских наименований эмоций и чувств. Выяснено наиболее репрезентативные лексико-грамматические классы инноваций. Определены перспективы дальнейшей лексикографической обработки новообразований.

Ключевые слова: авторское лексическое новообразование, инновация, контаминированные образования, лексикография, наименование эмоций и чувств, окказиональное словообразование, тематическая группа, украинская поэзия XX – XXI веков, сложносоставные наименования.

Meteluk I. Author Names of Emotions and Feelings in the Ukrainian Poetry of the XX – XXI Centuries: Lexicographical Interpretation.

The article is dedicated to lexicographical interpretation of the author names of emotions and feelings in the Ukrainian poetry of the XX – XXI centuries. Theoretical principles of the lexicography of occasional units are described in «Dictionary of individual author's names with semema 'emotion' and 'feeling' in the Ukrainian poetry of the XX – XXI centuries». Neologismus describing lexicographic parameters, such as quantitative, normative, accentuating, grammar, illustrative, comparative, bibliographic and typing are established. Word-formation potential of individual author names of emotions and feelings has been revealed. The most representative lexical-grammatical classes of innovation have been discovered. The prospects for further lexicographic processing of the new formations have been revealed.

Key words: author's lexical new formations, innovations, contaminated new formations, lexicography, names of emotions and feelings, occasional word formation, thematic group, the Ukrainian poetry of the XX – XXI centuries.

Статтю рекомендовано
доктором філологічних наук, професором,
завідувачем кафедри української мови ім. проф. К.Ф. Шульжука
Рівненського державного гуманітарного університету
Г.М. Вокальчук

Віолетта Панченко
(Харків)

УДК 811.111'42

**ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗАСОБІВ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ
КОНЦЕПТУ “ВІК” У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**

Дослідження присвячене аналізу концепту ВІК на матеріалі лексико-фразеологічних номінацій в англійській мові. Матеріал дослідження становлять 88 ідіом та 191 лексична одиниця, які називають вік людини, отримані шляхом суцільної вибірки з фразеологічних та тлумачних словників англійської мови. Обрані лексико-фразеологічні засоби об'єктивації концепту розглянуто за наступними параметрами: період життя, який позначено номінацією; наявність гендерної референції; спосіб найменування віку; оцінне ставлення, виражене у значенні номінації; наявність національно-культурних компонентів; риси характеру людини, що лягли в основу формування концепту. Аналіз мовних засобів репрезентації концепту дозволяє припустити, що він має багатокомпонентну і багатошарову структуру, тому до опису концепту в статті застосовується польова методика в термінах ядра і периферії.

Ключові слова: концепт, засоби вербалізації, вік, лексико-семантичний аналіз.

Постановка проблеми. На сучасному ступені розвитку лінгвістики – науки про мову – у центрі дослідження постає людина як біологічний, соціальний та культурний феномен. У антропоцентричній парадигмі мова розглядається як система, що утворює істотні особливості особистості. Фундаментальні характеристики системи мови розвиваються під впливом

біологічної та нейрофізіологічної будови людини та близько пов'язані з процесом мислення, духовною та практичною діяльністю, особистістю, її знаннями про світ. Тому увага сучасних лінгвістів сконцентрована на когнітивних, культурних та соціологічних аспектах мови. Поняттям, яке об'єднує лінгвістичні, культурні та когнітивні явища, є концепт як категорія, що має ціннісні, образні та смислові складники.

Ураховуючи антропоцентричність мови та провідну роль когнітивних та культурних досліджень у сучасній лінгвістиці ми обрали для аналізу концепт ВІК ЛЮДИНИ. Вибір цього концепту пояснюється багатомірністю категорії "вік" та необхідністю уточнити лексико-семантичні критерії класифікації засобів його вербалізації у сучасній англійській мові.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання історії та методи когнітивної лінгвістики, структури та утворення концептів висвітлені у роботах В. І. Карасика, І. А. Стерніна, З. Д. Попової, Г. В. Рудакової, Ю. С. Степанова. Особливостям вербалізації концерту ВІК в англійській, французькій та російській лексиці присвячені дослідження А. О. Щербо. Однак, класифікація номінацій віку людини в англійській мові за лексико-семантичними ознаками не була предметом окремого дослідження.

Беручи до уваги все вище згадане, нашою **метою** є показати специфіку сприйняття та вербалізації концепту ВІК на матеріалі фразеологічних та лексичних одиниць, вибраних з англо-російського та англо-українського фразеологічних словників за редакцією О. В. Куніна та К. Т. Баранцева, словника сучасної англійської мови видавництва Longman. **Завдання** дослідження полягають у визначенні критеріїв класифікації лексичних та фразеологічних одиниць англійської мови, що вказують на вік людини, визначенні структури польової моделі даного концепту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Людина живе, спілкується, працює у світі понять, образів, поведінкових стереотипів, цінностей, ідей та інших подібних явищ (які порівняно легко зафіксувати вже на рівні звичайного розмірковування), одночасно на більш глибокому рівні існування ми живемо, спілкуємося, думаємо, працюємо у світі концептів, по відношенню до яких традиційно зрозумілі поняття, образи, поведінкові стереотипи тощо є їх специфічними, проєкційними, зменшеними формам.

Існуючі у сучасній лінгвістиці підходи до розуміння концептів базуються на лінгвокогнітивних та лінгвокультурних інтерпретаціях цих явищ [2, с. 67]. Концепт як лінгвокогнітивний феномен є одиницею «ментальних або фізичних ресурсів нашої свідомості та тією інформативною структурою, яка віддзеркалює знання та досвід особистості; активною значеннєвою одиницею пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи; загальним світоглядом, відображеним у психіці людини» [4, с. 8].

У процесі спілкування концепт виражається головним чином за допомогою мовних знаків. Існує лінгвістична одиниця (слово, словосполучення, ідіома, речення тощо), яка виражає концепт у найбільш повній та загальній формі. і використовується як його назва. Однак, назва концепту не єдиний знак, який може активізувати даний концепт у свідомості людини. Будь-який концепт може реалізовуватися у різних формах. «Чим більше різноманітних засобів мови виражають концепт, тим старішим і важливішим для мови суспільства виявляється цей концепт» [8, с. 56].

Для кожної мови є характерною наявність великої кількості номінацій віку людини, тому що вік є категорією, необхідною при заповненні офіційних паперів та документів, описі будь-якої людини тощо. Вік розглядається як невід'ємна частина людського буття, його характеристика.

Згідно з даними, вибраними зі англо-російських фразеологічних словників за редакцією О. В. Куніна та К. Т. Баранцева та словника сучасної англійської мови видавництва Longman, концепт ВІК ЛЮДИНИ репрезентується у сучасній англійській мові за допомогою 88 фразеологічних та 189 лексичних одиниць. Вони підлягають класифікації за наступними критеріями:

- період життя, який позначає лексема (дитинство, молодість, середній вік, похилий вік);
- статеву приналежність;
- способу найменування віку (експліцитно або імпліцитно);

- ціннісна конотація лексеми;
- національно-культурний компонент у значенні лексеми;
- риса характеру, притаманні окремій віковій групі.

Життя людини включає чотири важливі періоди, чотири кроки у процесі старіння: дитинство, молодість, середній вік та старість. Це знайшло своє відображення у мові.

З нашої вибірки 52 (18.8%) лексеми позначають дитинство (наприклад, *the olive branch – діти, the new arrival – новонароджений, infant – малюк, Goldilocks – жарт. маленька білявка, kiddie – маленька дитина, toddler – маленька дитина, що тільки вчиться ходити*), 73 (26.4%) – молодість (наприклад, *one's salad days – молоді роки, період неосвіченої юності, sweet seventeen – щаслива дівоча пора (17 років), the rising generation – молоді люди, що незабаром отримують право голосувати, the first flush of youth/manhood – молодість*), 15 (5.4%) – середній вік (наприклад, *a new lease life – друга молодість, on the shady (wrong) side of thirty (forty, etc) – старший 30 (40 і т.д.) років, за 30 (40 і т.д.) років, be no chicken – бути не першої молодості (вираз, створений Дж. Світом), adulthood – дорослий вік, mature – зрілий, досвідчений*), 87 (31.5%) – старість (наприклад, *old hooker – чоловік похилого віку, the afternoon of life – на заході життя, похилий вік, centenarian – людина, віком 100 років або старша, senior citizen – людина старша 60 років*).

Деякі фразеологічні одиниці (ФО), як наприклад *to carry one's years well, to bear one's age well – гарно виглядати на свої роки*, можуть бути використані по відношенню до людей як середнього, так і похилого віку.

Також ми можемо виділити окрему групу фраз, які не називають вік прямо, а лише вказують на процес старіння: *coming of age – досягати повноліття, grow old – старітися, ageing – старіючий, show your age – схилитися під тягарем віку, старіти*.

Визначають також лексеми, що називають групу людей одного віку: *age group, age bracket, age range – вікова група, peer group – група однолітків*.

До засобів вербалізації концепту ВІК ЛЮДИНИ також належать 9 лексем (3.3%), які позначають відношення старшинства, наприклад *big sister/brother – старша сестра/брат, elder – старший, be two/ten years somebody's elder – бути старшим за когось на 2/10 років, be two/five/ten etc years somebody's junior – бути молодшим за когось на 2/5/10 і т.д. років*.

Так як вік є складною біологічною, психологічною та соціальною категорією, і ніхто не може сказати напевно, коли людина переходить межу між дитинством і молодістю, молодістю та середнім віком, середнім і похилим віком, існує безліч сполучень, що відображають цей феномен: *colleen – дівчина або молода жінка, juvenile delinquent – молодий (дитина або підліток) порушник закону, nutcr – гарна дівчина або молода жінка, childbearing age/years – вік жінки, коли вона здатна народити дитину* (може бути використано по відношенню до молодої дівчини або жінки середнього віку).

Наступний аспект нашої класифікації – це гендерна приналежність лексичних одиниць. Ми виділяємо:

- лексеми, що позначають вік жінок;
- лексеми, що позначають вік чоловіків;
- лексеми, що позначають вік, незалежно від статі.

Згідно з нашими даними 52 (18.7%) лексеми називають вік жінок: *sweet seventeen – щаслива дівоча пора, old duck – бабуся, a bread and butter miss – учениця, дівчинка шкільного віку, crone – потворна неприємна стара жінка, matriarch – поважна стара жінка, голова родини, damsel – молода незаміжня жінка*, 27 (9.7%) лексем позначають чоловічий вік: *a young shaver – парубок, молодій хлопець, old broke – старий хрич, Billy Bunter – ненажерливий, товстий, незграбний підліток, as old as Methuselah – старий як Мафусаїл, на схилі літ, gaffer – старий чоловік, sage – мудрий старий чоловік, lad – хлопець або парубок*, 197 (70.6%) одиниць називають вік, незалежно від статі (*one's early days – молодість, in the flower of life – у розквіті літ, one will never see thirty (forty, fifty, etc) – йому, (їй і т.д.) за 30 (40 і т.д.), octogenarian – людина віком від 80 до 89 років, teenage – підлітковий вік (від 12 до 19 років), 65/82/97 etc years young – про стару людину, що почувається набагато молодшою*).

Той факт, що більшість аналізованих одиниць вживаються для позначення віку незалежно від статі, – ще одне підтвердження універсального характеру концепту ВІК ЛЮДИНИ.

Усі обрані одиниці семантичного поля «вік» можна розділити на два класи, залежно від номінації віку:

- ті, що називають вік експліцитно (прямо), подають точну або приблизну цифру;
- ті, що називають вік імпліцитно (непрямо), використовуючи метафоричні або метонімічні переноси, евфемізми, алюзії і т.д.

Ми провели підрахунки і виявили, що у 104 (38.4%) лексем нашої вибірки номінація віку є експліцитною, 167 (61.6%) – імпліцитною. Наприклад: експліцитно: *on shady (wrong) side thirty (forty, etc) – старший 30 (40 і т.д.) років, on right (sunny) side thirty (forty, etc) – молодший 30 (40 і т.д.) років, silver jubilee – 25-річний ювілей, be pushing 40/60 etc – приблизно 40/60 років (лише про людей середнього чи пох, twentysomething – людина віком від 20 до 29 років, 5/10/50 years old – 5/10/50 і т.д. років; імпліцитно: decline into vale years – постаріти, бути похилого віку, to win one's latchkey – стати дорослим; stripling – хлопчик, що майже став дорослим чоловіком, groupie – молода дівчина, що є фанаткою популярної музики, Jack the Lad – молодий чоловік, що зловживає алкоголем і вважає себе сексуально привабливим.*

Переважання імпліцитних номінацій пояснюється широким використанням евфемізмів (дисфемізмів), особливо по відношенню до людей похилого віку, а також поширеністю поетичних та гумористичних метафоричних і метонімічних переносів у літературній та розмовній мові.

Негативна або позитивна конотація вислову зазвичай пов'язана з негативним або позитивним образом, уособленим у даній фразі, базою утворення якого є буквально значення компонентів лінгвістичної одиниці.

Наприклад, у ФО *a green old age – щаслива бадьора старість* позитивна оцінка визначається компонентом «green» («зелений»), який асоціюється з образами весни, розквіту і у поєднанні з елементом «old age» («старість») означає, що не дивлячись на похилий вік, людина почувається здоровою і енергійною. Позитивна конотація ФО *silver jubilee – 25-річний ювілей, golden jubilee – 50-річний ювілей, diamond jubilee – 60-, 70-річний ювілей* пояснюється наявністю компонентів «silver» («срібло»), «golden» («золото»), «diamond» («діамант»), що є назвами благородних металів. Усі вислови з компонентами «well» («гарний»), «new» («новий»), «flush» («розквіт»), «bloom» («цвітіння»), «flower» («квітка») є позитивним (*to carry one's years well, to bear one's age well – гарно виглядати на свої роки, виглядати молодше свого віку, the first flush of youth/manhood – молодість, in the bloom of youth, in the flower of life – у розквіті літ*). Коли ми описуємо людину похилого віку за допомогою таких слів, як «sprightly» («бадьорий, жвавий») або «spry» («моторний, рухливий»), ми припускаємо енергійність, активність та бадьорий настрій.

На відміну від попередніх, деякі ФО належать до групи з негативною конотацією: *mutton dressed as a lamb – літня жінка, яка намагається виглядати молодою, old broke – старий хрич*. У першому випадку негативну конотація зумовлюється метафоричним протиставним порівнянням літньої жінки, яка намагається виглядати як молода дівчина (ягня) з вівцею. У другому випадку елемент «broke» («зламаний»), який сам по собі асоціюється з руйнуванням, позначає літнього чоловіка з огидною зовнішністю і нестерпним характером. Негативна конотація також спостерігається у ряді лексем, який описують неприємну, докучливу, огидну людину похилого віку. Наприклад, бридку неприємну жінку можна назвати «hag» («карга») або «witch» («відьма»). Обидва слова уходять корінням у старі забобони та повір'я про жінок, наділених надприродними силами та можливостями, «чорною магією», яка завжди чинить зло звичайним людям. Інше звернення до набридливої старої жінки – «old trout» (“trout” – «форель»). Негативне значення легко зрозуміти, якщо провести паралель з несвіжою рибою, яка має відразливий запах та смак. Стосовно молодих людей негативний ефект досягається також складом слів та словосполучень. Наприклад, *ladette – молода жінка, що поводить себе як чоловік (зловживає алкоголем, багато говорить про спорт та секс)*. Це слово має корінь «lad», що означає хлопця або молодого чоловіка і суфікс жіночого роду –ette. Негативна оцінка базується на гендерних стереотипах. У словосполученні «lager lout» – молодий чоловік, що зловживає алкоголем та

грубо поводитьься – негативна конотація досягається поєднанням компонентів “lager” – світле пиво та емоційно-забарвленого «lout» - вульгарний молодий чоловік з грубими манерами. Можна навести ще один приклад: *бешкетник, молода людина, що часто потрапляє у халепу* називається «*tearaway*». Поєднання іменника «tear» («сльоза») та прийменника «away» («геть») доводить негативну конотацію лексеми.

У семантичній групі засобів вербалізації концепту ВІК ЛЮДИНИ 50 (18.5%) одиниць мають негативне забарвлення, 34 (12.5%) – позитивне і 187 (69%) – нейтральне.

Наступні лексеми можуть служити прикладами нейтральної конотації: *age of consent* – шлюбний вік, *childhood* – дитинство, *retire* – пенсіонер, *septuagenarian* – людина віком від 70 до 79 років, *kid* – молода особа, *underage* – неповнолітній, *girl* – дівчина.

Переважання нейтральних лексем, які, як правило, вживаються найчастіше, доводить важливість концепту ВІК ЛЮДИНИ для англійської культури.

Вивчення та аналіз фразеологічних одиниць іноземної мови – цікаве, але, водночас, складне завдання. У багатьох випадках дослівний переклад ФО неможливий, тому що в її значенні присутній національно-культурний компонент, що є специфічним для носіїв даної мови. Розуміння і переклад таких ФО можливий лише за умови знання культури, літератури та звичаїв окремої нації. Якщо проаналізувати фразеологічні номінації віку за цим критерієм, то можна знайти підтвердження описаного явища. Наприклад, візьмемо фразеологічну одиницю *Indian summer* – друга молодість. Крім даного значення, ФО позначає також період на початку осені. ФО має американське коріння, чим пояснюється наявність компоненту «Indian» («індієць»). Українським еквівалентом виступає вислів «бабине літо». Для більшості подібних ФО можливий лише описовий переклад через брак українських еквівалентів. Прикладом може бути ідіома *May and December (January)* – молода дружина та старий чоловік. Може виникнути й інша проблема, коли у значенні лексеми відображена специфічна для даної культури реалія. У цьому випадку потрібне додаткове пояснення для кращого розуміння значення лексичної одиниці. Наприклад, *Venture Scout* – дівчина або хлопець віком від 16 до 20 років, член британської асоціації скаутів, *ranger guide* – дівчина віком від 14 до 19 років, член асоціації гідів Британії.

Проаналізувавши лексичні засоби вербалізації концепту ВІК ЛЮДИНИ, ми можемо сказати, що концепт складається з чотирьох підконцептів: ДИТИНСТВО, МОЛОДІСТЬ, ЗРІЛИЙ ВІК, ПОХИЛИЙ ВІК. У рамках кожного під-концепту можливо виявити наступні парадигматичні зв'язки:

- людей похилого віку можна охарактеризувати як слабких, нудних, огидних (*curmudgeon* – дратлива примхлива стара людина, *dodder* – слабкий та немічний); мудрих, освічених, поважних (*dowager* – поважна жінка похилого віку, *father figure* – чоловік похилого віку, якому ви довіряєте і якого ви поважаєте); активних і енергійних (*sprightly* – активна, енергійна стара людина, *a green old age* – щаслива бадьора старість).

- людей середнього віку можна охарактеризувати як зрілих, зі здоровим глуздом (*dry behind the ears* – доросла, досвідчена людина).

- молодь характеризують як недосвідчену, безтурботну, непоштиву (*callow* – молодий та недосвідчений, *chit* – молода жінка, що погано поводитьься і не поважає старших за віком); грубу, жорстоку, питущу (*Jack the Lad* – молодий чоловік, що зловживає алкоголем і вважає себе сексуально привабливим, *yob(bo)* – грубий молодий чоловік, схильний до насильства); майстерну, успішну, здорову (*an old head on young shoulders* – молода людина, що поводитьься як доросла і досвідчена особа, *whizzkid* – молода талановита людина); модну, красиву, сексуально привабливу (*Apollo* – дуже вродливий парубок, *dolly bird* – приваблива молода жінка, що модно вдягається).

- дітей характеризують як симпатичних, слухняних (*cherub* – гарненька слухняна дитина); неслухняних, недисциплінованих (*little devil* – дитина, що погано поводитьься, але який вам подобається, *tinker* – неслухняна дитина).

Аналіз лексичних засобів реалізації концепту ВІК ЛЮДИНИ дозволяє зробити висновок, що концепт – це багатокомпонентна і багатоплослива структура. Тому ми можемо описати концепт, використовуючи польову модель з визначенням його ядра і периферії. До ядра належать лексеми з найбільшою частотністю вжитку у загальному, прямому значенні, стилістично

нейтральні, позбавлені емоційно-експресивного забарвлення. У ядрі визначається центр. Частота вжитку лексем центру є наваго більшою у порівнянні з іншими лексемами ядра.

Лексеми, що належать до близької периферії, характеризуються меншою частотою вживання, стилістичною нейтральністю, мінімальною залежністю від контексту. Далека периферія складається з лінгвістичних одиниць з низькою частотністю вжитку, стилістичними та емоційно-експресивними обмеженнями. До крайньої периферії відносимо застарілі слова, архаїзми та одиниці з яскравим стилістичним та емоційно-експресивним забарвленням.

Приклади лексем ядра: *childhood* – дитинство, *adulthood* – зрілий вік, *adult, grown-up* – доросла людина, *middle age* – середній вік, *old age* – похилий вік, *at the age 5/18 etc.* – у віці 5/18 і т.д. років, *baby* – немовля, *teenager* – підліток, *young* – молодий.

Приклади лексем близької периферії: *underage* – неповнолітній, *senior citizen* – пенсіонер, *coming of age* – повноліття, *advanced age/years* – похилий вік.

Приклади лексем далекої периферії: *a young shaver* – розм. парубок, молодій хлопцеві, *long in the tooth* – бути старим, літнім, *an old head on young shoulders* – молода людина, що поводиться як доросла і досвідчена особа, *dirty old man* – розм. старий залицяльник.

Приклади лексем крайньої периферії: *wench* – дівчина або молода жінка, *ragamuffin* – літ. брудна мала дитина, одягнена у ганчір'я, *nutph* – гарна дівчина або молода жінка, *bar mitzvah* – єврейський хлопчик 13 років.

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. Таким чином, концепт ВІК ЛЮДИНИ вербалізується у сучасній англійській мові за допомогою лексичних і фразеологічних одиниць, які можна класифікувати за різними параметрами і організувати у лексико-семантичне поле. Перспективою подальших розвідок є більш детальний аналіз етимології, структурних типів номінації віку людини, їх функціонування у дискурсі. Ще одним можливим напрямком досліджень є те, як британці асоціюють ті чи інші слова з мовцями відповідного віку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Англо-український фразеологічний словник / Уклад К. Т. Баранцев. – К.: Знання, 2006. – 1056 с.
2. Воркачев С. Г. Лингвокультурология, языковая личность, концепт: становление антропоцентрической парадигмы в языкознании / С. Г. Воркачев // Филологические науки. – 2001. – № 1. – С. 65-72.
3. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / Карасик В. И. – Москва: Гнозис, 2004. – 390 с.
4. Кубрякова Е. С. Языковое сознание и языковая картина мира / Е. С. Кубрякова // Филология и культура. Материалы международной конференции. Ч.1. – Тамбов, 1999. – С. 6 – 13.
5. Кунин А. В. Англо-русский фразеологический словарь. / Лит. ред. М. Д. Литвинова. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Рус. яз., 1984. – 944 с.
6. Попова З. Д., Стернин И. А. Очерки по когнитивной лингвистике / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – Воронеж: Истоки, 2001. – 191 с.
7. Рудакова А. В. Когнитология и когнитивная лингвистика / А. В. Рудакова. – Воронеж: Изд-во ВГУ, 2002. – 78 с.
8. Слышкин Г. Г. От текста к символу. Лингвистические концепты прецедентных текстов в слушании или дискурсе / Г. Г. Слышкин. – М.: Academia, 2000. – 128 с.
9. Степанов Ю. С. Константы. Словарь русской культуры. Изд. 2-е, испр. и доп. / Ю. С. Степанов. – М.: Академический Проект, 2001. – 990 с.
10. Стернин И. А. Методика исследования структуры концепта // Методологические проблемы когнитивной лингвистики: Научное издание / Под ред. И. А. Стернина. – Воронеж: Воронежский государственный университет, 2001. – 182 с.
11. Щербо П. А. Особенности вербализации концепта «возраст» в системах типологически разных языков (на материале английской, французской и русской лексики): дис. на здобуття наук. ступеня кандидата філол. наук: 10.02.20 / Щербо Полина Алексеевна. – М., 2008. – 235 с.
12. Longman Dictionary of Contemporary English. Third edition. – Longman Group Limited, 2000. – 1696 p.

Панченко В. Лексико-семантичний аналіз способів вербалізації концепта ВОЗРАСТ в сучасній англійській мові.

Дослідження присвячено аналізу концепта ВОЗРАСТ на матеріалі лексико-фразеологічних номінацій в англійській мові. Матеріал дослідження представляють 88 ідіом і 191 лексична одиниця, які вказують на вік людини, отримані шляхом вибірки з фразеологічних і тлумачивих словників англійської мови. Вибрані лексико-фразеологічні способи об'єктивізації концепта розглянуті виходячи з наступних параметрів:

период жизни, на который указывает номинация; наличие гендерной референции; способ наименования возраста; оценочное отношение, выраженное в значении номинации; наличие национально-культурных компонентов; черты характера человека, которые легли в основу формирования концепта. Анализ языковых способов репрезентации концепта позволяет предположить, что он имеет многокомпонентную и многослойную структуру, поэтому при описании концепта в статье применяется полевая методика в терминах ядра и периферии.

Ключевые слова: концепт, способы вербализации, возраст, лексико-семантический анализ.

Panchenko V. Lexico-semantic Analysis of Concept AGE Verbalization Means in the Contemporary English Language.

The research is devoted to the analysis of the concept AGE based on the lexical and phraseological nominations in the English language. The basis of the research is presented by 88 idioms and 191 lexical units indicating a person's age which have been selected from the dictionaries of contemporary English with the help of the method of total sampling. The selected lexical and phraseological means of the concept realization are classified according to the following criteria: period of life, which is marked by the lexeme; gender reference; way in which age is named (explicitly or implicitly); evaluative connotation of the lexeme; national-cultural components in the meaning of the lexeme; features of character typical for a particular age which matter for the concept formation. Analysis of the lexical means of concept AGE representation allows us to make a conclusion that this concept has a multi-component and multi-layer structure. That is why we may describe the concept in terms of nucleus and periphery using the field model.

Key words: concept, verbalization means, age, lexico-semantic analysis.

Статтю рекомендовано до друку
кандидатом педагогічних наук, доцентом,
завідувачем кафедри іноземної філології

Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія».
О.О. Осовою

Наталя Романова
(Херсон)

УДК 811.112.2:81'37

ЕМОЦІЇ ТА ЇХ ПОЗНАЧЕННЯ У НОВОНІМЕЦЬКИЙ ПЕРІОД (НА МАТЕРІАЛІ ПАРЕМІСТИКИ)

У статті висвітлено генезу терміна «емоція», репрезентовано основні психологічні теорії емоцій, окреслено найменування емоцій у новонімецький період. Позначення емоцій витлумачено через типи пам'яті етносу, яка диференціюється на генетичну, культурну та історичну. Домінують лексичні засоби, пов'язані з генетичною пам'яттю. Виявлені різновиди лексичної семантики емоцій мають переважно формальні показники в межах паремій і можуть бути пояснені обсягом і якістю знань носіїв мови про емоції як психологічне явище, оцінке ставлення до навколишнього світу. Модальність переживання емоцій – позитив, негатив, нейтральне, невизначене – відображається в емотивній лексиці, загальноживаній лексиці, що розширює своє значення до емотивного, синсемантичній лексиці в поєднанні з прикметниками, модальними дієсловами, сталих і вільних словосполученнях із емотивним або соматичним значенням. Аналіз позначень емоцій показує, що на їхню вербалізацію впливають лексичні, семантичні, граматичні та стилістичні чинники.

Ключові слова: емоція, негативна емоція, позитивна емоція, емоційний стан, емотивна лексика, прислів'я, семантика.

Постановка наукової проблеми. Термін «емоція», як відомо, постав лише в XVII ст. завдяки праці французького філософа Р. Декарта «Пристрасті душі» (1649) і тлумачився як надбудова, інтенсивне душевне дублювання пристрастей стражденної людини [11, с. 168–170]. Психологічне ж тлумачення терміна пов'язане з XIX ст. і апелює до еволюційно-біологічної концепції емоцій Ч. Дарвіна (1872): емоції виникли в процесі еволюції як засіб виявлення значущості конкретних умов для задоволення актуальних потреб живих істот [3]. Дарвінська ідея була сприйнята й розвинута в інші теорії, як наприклад: периферична теорія емоцій (В. Джемс, К. Ланге), у річищі якої емоційне є результатом органічних змін; центральна теорія емоцій (В. Кеннон, Ф. Бард), у форматі якої доводиться факт паралельності тілесних змін і емоційних